

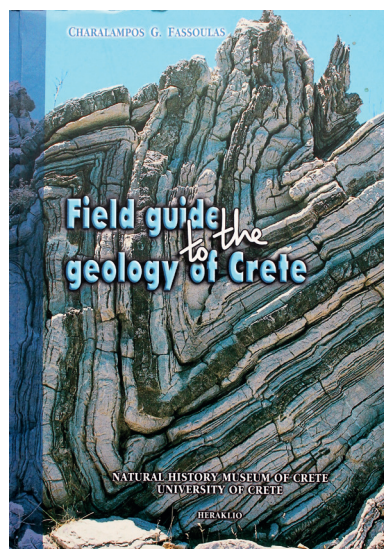
UNIEKE VONDSTEN DWERGOLIFANT VAN HET ZUIDEN VAN KRETA

Al 25 jaar verzamel ik fossielen uit alle geologische perioden, van het Cambrium tot het Holocene. Daarbij heb ik geen specialisatie voor een bepaalde soort. Actief zoeken vind ik heerlijk. Ik doe dat samen met mijn GEA-vrienden tijdens een- en meerdaagse excursies in Europa. Als ik op vakantie ben, ga ik graag wandelen in de omgeving en bezoek ik fossiele vindplaatsen, als die mij bekend zijn. Steeds is er wel iets leuks op te rapen. Zo heb ik inmiddels een aardige verzameling opgebouwd. Sinds de aanleg van Maasvlakte 2 ben ik lid van de WPZ en zoek ik regelmatig naar fossielen uit het Pleistoceen. Deze ervaring kwam mij op Kreta goed van pas. Omdat ik op het Noordzeestrand meer dan eens stukjes mammoetivoor gevonden heb, herkende ik de stukjes slag tand langs de stoffige weg bij Matala meteen.

Voor mei 2017 hadden mijn vrouw en ik een vakantie van twee weken naar Kreta gepland, een rondreis met huurauto door het midden en oosten van het eiland. Kreta is het vijfde grootste eiland van de Middellandse Zee. Om mij goed op de geologie van het eiland voor te bereiden struinde ik het internet af en was ik op zoek naar de *Field guide to the geology of Crete* van Charalampos G. Fassoulas. Dit handige en informatieve boekwerk was online niet meer te koop. Tijdens mijn zoektocht kwam ik bij toeval het e-mailadres van de schrijver tegen. Ik

stelde hem de vraag of het boek nog te koop was. En ja, in het Natuurhistorisch Museum van Heraklion was het voorradig. Ook informeerde ik bij hem of het toegestaan is fossielen mee te nemen naar Nederland. Het antwoord: *"Het hangt ervan af. Voor elke verzameling of onderzoek in Griekenland moet u toestemming hebben van het Instituut voor Geologie en Mineralogie (IGME), dus als u iets belangrijks draagt, kunt u op de luchthaven worden geïnspecteerd."* Van Naturalis kreeg ik te horen dat ik niets mee mocht nemen.

AUTEUR
HANS VAN DEN BOSCH

HERAKLION

Heraklion is de hoofdstad van Kreta, waar we uiteraard het Natuurhistorisch Museum bezochten om de veldgids te kopen. We hebben ruim de tijd genomen voor het bijzondere museum met vijf verdiepingen. Het gebouw heeft een 'open' karakter, je kunt vanaf de onderste verdieping (-2) naar de constructie van het dak kijken.

Tijdens het Mioceen leefde er op Kreta een enorme olifantachtige met een schouderhoogte van wel vijf meter en naar beneden gerichte slaggtanden in de onderkaak. Van deze *Deinotherium*

giganteum staat een model op ware grote in het museum. Om het model in zijn gehele omvang te bewonderen moet je twee etages bezoeken. Verder vind je er een mooi overzicht van de levende en fossiele flora en fauna van Kreta. Informatie over de geologie, een aardbeving-simulatie-unit en meer. Een mooi museum dat een bezoek zeker waard is.

MATALA

Matala, in het zuiden van Kreta, is een mooi kustplaatsje met een idyllische baai en grotgraven uit de Romeinse periode in een kalksteenrots. De grotten werden in de jaren 60 en 70 bewoond door hippies. Vandaag de dag ademt het dorp nog steeds de flowerpowersfeer.

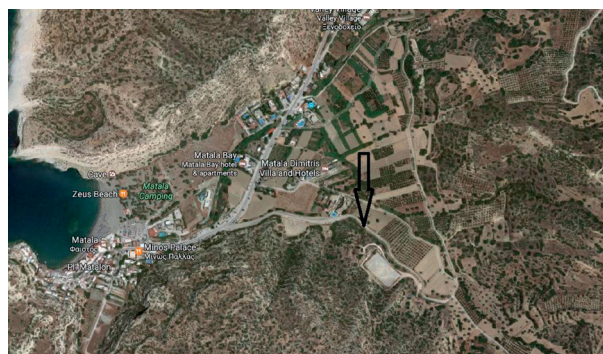
Tijdens een ochtendwandeling was ik op zoek naar Clypeasters uit het Mioceen. Helaas heb ik deze zee-egel niet gevonden. Wel trof ik op een paar honderd meter van ons hotel een Miocene wand met grote oesters, *Crassostrea gryphoides*. Ik heb wat sluitklep-elementen opgeraapt en meegenomen. Dit wandje

was bijzonder interessant door de oesters, maar ook door de breuken die zichtbaar zijn. De aarde moet hier goed gebeefd hebben. Meer landinwaarts was de weg niet meer geasfalteerd en was er tussen de wand en de onverharde weg een stroomgeultje waar tijdens hevige regens het water wordt afgevoerd. Het was aan het begin van dit geultje dat ik een rond iets zag liggen in de kleur van het zand en het gesteente van de wand. Toen ik het opraapte zag ik meteen dat het geen steen was, maar een stukje fossiel ivoor! Dit had ik niet verwacht. Nog maar eens goed rondkijken en jawel, nog twee stukken ivoor en een klein botfragment. Later bleek dit stukje bot een middenvoetsbeentje te zijn van een schaap of geit, waarschijnlijk niet fossiel.

Deze vondst wilde ik niet zomaar in mijn bagage wegmoffelen en naar huis smokkelen. Dus stuurde ik een e-mail naar Charalampos G. Fassoulas. Hij was enthousiast en wilde graag een afspraak maken. Helaas lukte dit niet binnen de korte tijd dat wij nog op Kreta waren. Hij adviseerde mij contact op te nemen met het IGME in Rethymnon, de plaats waar wij de volgende dag een hotel geboekt hadden.

RETHYMNON

Het duurde even voordat we het IGME gevonden hadden. Het instituut

is gehuisvest in een woonhuis en valt zodoende niet op. Aangebeld, een mevrouw deed open, in het Engels kon ik duidelijk maken wat mijn vraag was. “Mag ik deze stukjes fossiel ivoor mee naar Nederland nemen?” Druk overleg tussen twee dames en een heer, natuurlijk in het Grieks, waar ik werkelijk niets van begreep. Toen werd er getelefoneerd. Ondertussen had ik de tijd om er wat rond te kijken, overall vitrines en tafels met stenen en mineralen in kleine kamertjes en op de gang. Kaarten en posters aan de muren. Na een paar minuten werd gezegd dat dr. Facilis M. Simitzis, paleontoloog, de stukken graag wilde bekijken. Hij was werkzaam in een ander gebouw in de stad. De dames reden voor mij uit en ik probeerde zo goed mogelijk te volgen door het drukke verkeer. Op de derde verdieping van een flatgebouw in het centrum van de stad ontmoette ik hem. De communicatie verliep via de dames van het IGME, dr. Facilis sprak alleen Grieks en Italiaans. Meteen werden er geologische kaarten bij

gehaald en heb ik de exacte vindplaats aangegeven. Precies op de grens van de miocene krijtrotsen en fluviatiele afzettingen. Het is niet duidelijk waar de stukjes ivoor vandaan gekomen zijn. Direct van de helling, of uit de heuvels, aangevoerd door stromend water. Dr. Facilis liet mij ook een kaartje van Kreta zien met daarop vindplaatsen van olifantachtigen. Alle plaatsen liggen in het noorden, dit is de eerste melding van een vondst van een olifantachtige uit het zuiden van Kreta.

Over mijn verzoek of ik de vondsten mee naar Nederland mocht nemen, moest wel even worden nagedacht. Volgens de Griekse wet moet immers vooraf toestemming gevraagd worden.

De volgende morgen trof ik dr. Facilis in het paleontologisch museum van Rethymnon, waar hij curator is. Ik kreeg een persoonlijke rondleiding door het museum, dat gevestigd is in een oude moskee. Een knus museum met niet alleen stukken uit Grieken-

land. Omdat de namen van fossielen en geologische perioden mij bekend zijn, verliep de communicatie vrij aardig. Ook mocht ik foto's maken waar ik dat wilde. Mooi is het om hier haaiantanden uit België te zien die ook in mijn verzameling zitten.

Een van de stukjes ivoor kon nu naast de *Elephas creutzburgi* slagtang gehouden worden: een match! Bevestigd door dr. Facilis. *Elephas creutzburgi* is een zogenaamde dwergolifant. Als dieren geïsoleerd raken op een eiland moeten ze zich aanpassen aan de omgeving. Een eiland is een kleiner leefgebied zonder grote roofdieren, met minder gevarieerd eten, meer heuvelig terrein en een ander klimaat (de *island rule*). Het gevolg is dat grote dieren kleiner worden en kleine dieren groter.

Elephas creutzburgi was een middelgrote dwergolifant die nooit de grootte van de vastelandsoorten bereikte. Vroege vondsten van de dwergolifant kunnen gelinkt worden aan de mythe

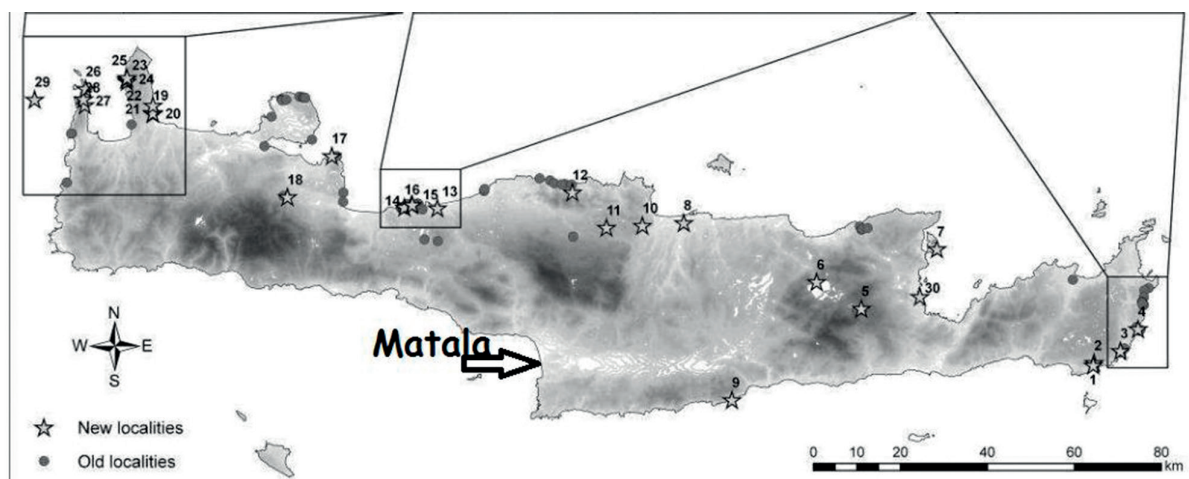

Fig. 1: Simplified map of Crete Island showing the Pleistocene localities on the Island.

Bron: http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/Pleistocene_Mammal.pdf

van de cyclopen, las ik in de informatie van het museum. Dr. Facilis vroeg mij of ik een stuk ivoor achter wilde laten met mijn gegevens erbij. In ruil hiervoor zou hij een document maken zodat ik bij controle op het vliegveld niet in de problemen zou komen. Dit was voor mij een prima voorstel. Twee stukjes dwergolifant van een unieke vindplaats, een document van dr. Facilis en een mooi paleontologisch

avontuur rijker stond ik een paar dagen later weer thuis.

Via WPZ-voorzitter Dick Mol heb ik melding gemaakt van deze vondst bij John de Vos en Alexandra van der Geer, die op Kreta onderzoek hebben gedaan naar de dwergfauna. Van Alexandra kreeg ik de volgende reactie: *“Dat is een geweldige vondst! Op zich is het stukje slagtaand niet heel bijzonder, er is wel meer van, maar wat het uniek maakt is de locatie. Bij mijn weten is dit de eerste ontdekking van deze dwergolifant aan de zuidzijde van het eiland. Dat betekent dat de verspreiding groter was destijds, en dat is belangrijk om te weten.”*

Tot slot wil ik Charalampos G. Fassoulas, medewerkers van het IGME en dr. Facilis M. Simitzis bedanken voor hun medewerking in Griekenland. Ook een bedankje aan Dick Mol, John de Vos, Alexandra van der Geer en de redactie van Cranium voor hun enthousiaste reacties.

